

TM	Г. XX	Бр. 3-4	Стр. 395 - 397	Ниш	јул - децембар	1997.
----	-------	---------	----------------	-----	----------------	-------

Pri kaz del a

Pri mqeno: 15.1.1998.

Dragan Todorovi }

SOCI O-GEOGRAFSKO I STRA@I VAWE SVRQI [KE KOTLI NE*

Nakon monografija Demografske karakteristike i procesi u op{tini Svrqi i Demografski razvi tak Lu`nice, pred nama je i tre}a pod nazivom Svrqi { ka kotli na - soci ogeografska i demografska prou-avawa dr Petra Golubovi }a, profesora demografije i statistike na Univerzitetu u Ni { u i Pri {tini. Empirijski pristup u prou-avawu demografske problematike i sto-nih i jugoi sto-nih krajeva Srbije dugogodi { wa je odl i ka ovog vrednog posl eni ka pi sane re-i , o -emu svedo-i vi { e radova o kretawu i strukturi stanovni {tva topl i -kog, jabl ani -kog i p-i wskog okruga, kao i soci o-demografski m karakteristi kama op{ti -na Vl asotince, Svrqi g i Bel a Pal anka. Studija o kojoj govori mo rezul -tat je petogodi { weg terenskog rada na podru-ju koje obuhvata Svrqi { ka kotli na u peri odu 1980-1985. godine, po konceptu dru{tveno-geografski h prou-avawa Geografskog i nsti tuta SANU. U { i rem kontekstu, ona af i rmi { e dru{tveno-geografski pristup u i stra` i vawu pojedini h regi ona i sto-ne Srbije, koji su do sada ugl avnom prou-avani i z obl asti fi zi -ke geografije. Namera kwi ge je da omogu}i boqe sagl edavawe i re{ avawe geografске problematike u regi onal ni m i i nterregi onal ni m razmerama, kao i da poka` e mesto, ul ogu i zna-aj Svrqi { ke kotli ne u odnosu na i sto-nu, jugoi sto-nu i cel okupnu teri tori ju republ i ke Srbije.

U prvom delu kwi ge autor nas upoznaje sa osnovni m karakteristi -kama Svrqi { ke kotli ne, kao { to su poreklo, geografski polo`aj i vel i -i na, admi ni strati vno-teri tori jal na podela, geol o{ ki sastav i re- qef, hi drol o{ ke i kl i matske odl i ke, poreklo i sastav stanovni {tva i td. Svrqi { ka kotli na predstavqa jednu od najmarkantni jih popre-nih kotli na u karpatsko-bal kanskom luku i sto-ne Srbije, a gl avno predeono sredi { te i central no pol i f unkcional no naseqe cel e kotli ne je gradsko naseqe Svrqi g sa 38 sel a na povr{ i ni od 497km². Na posredni -kom polo -`aju i zme|u Timo-ke kraji ne, Poni { avqa i Pomoravqa, u sredi { tu kot- li ne, varo{ Svrqi g i ma ul ogu central ne saobra}ajne arterije i zme|u

* Petar Golubovi }: "Svrqi { ka kotli na soci ogeografska i demografska prou-avawa". I zdava-ka jedi ni ca univerzitetu u Ni { u, Ni { , 1997.

ska rata, kao i industrijski kulturni u poratno doba (duvan, suncokret), stvoren je polikulturni pejzaž koji je svrčki agrar odlikovao sve do najnovijeg vremena. U savremeno doba pejzaž modeluju sveviše plantažni zasadi visokorodnih eksportnih poljoprivrednih kultura. Planovi masredvoro-nog razvoja opštine Svrčki predviđeno je povećanje primarne poljoprivredne proizvodnje, intenziviranje farmerskog stočarstva (gajenje koza, ovaca, krava, junadi i priplodnih junica), eksploatacija plitkih arterskih izdanka za vodosnabdjevanje industrije i gradskog stanovništva, stvaranje planinskih plantaža raznovrsnog lekovitog bilja, razvoj seoskog turizma i td.

Jedan od najvećih izazova istraživaču na terenu predstavljaju prikupljanje informacija o poreklu stanovništva i familijarnoj pripadnosti. U posebnom delu autor nas, što je za svaku pohvalu, upoznao sa običajima i istorijskim i geografskim podacima o poljaju, poreklu, tipu i privrednim prilikama svakog ponaosob od 38 sela obuhvaćenih Svrčki kotlinom, kao i sa podacima i rodovima. Saznajemo da istoriju gotovo svih sela odlikuje pokretljivost i višestepeno zmeštavanje najviše predturskim zlomom i raznim bolestima, te da je definitivno stvaranje današnjih stalnih naseoba završeno u drugoj polovini XIX veka. Selo Plužina i Beloiwe imaju tri sela iz kojih stanovništvo zna i kađe da su se na njihovim mestima nalazila ranija sela. U selima Varoš, Galibabina, Labukovo, Međi Do, Okruglica i Popčica nalaze se i danas crkvice na kome je ukopan kameni krst, izuzetnog kulturnog značaja u narodnoj tradiciji. Selo Lalina pome se još u popisu iz 1478-81., a u neposrednoj blizini sela Plužina prolazio je karavanski put na kojem je pronađen mičokaz Trebonijana Galasa ostaci ma putanici di nama.

Monografija Svrčki kotlina – sociogeografska i demografska proučavanja sadrži gotovo 400 strana teksta, znatno ki potkrepčenog izvorima i literaturom i dobro obogaćenog grafičkim priložima. U nedostatku zvaničnih istraživanja regionalnih sredstava i stožne Srbije sa sociogeografskim predznakom, hvalje vredan je napor prof. Golubovića da nam faktografskim skeniranjem realnosti otkrije bogatstvo i specifičnosti društveno-geografskih pojava i procesa na području Svrčki kotline. Istovremeno, podstrek je naučnoj javnosti na daqi angažman u afirmisawu društveno-geografskih istraživanja, kao sredstva uspešnijeg sagledavanja geografske problematike u regionalnim i interregionalnim razmerama.